

संयुक्त राष्ट्र अंतर्गत कृषि विकास
आंतरराष्ट्रीय फंड सहाय्यीत
समन्वित कृषि विकास
प्रकल्प

United Nations Organization (UNO)
International Fund for Agricultural
Development (IFAD) assisted

**Convergence of Agricultural
Interventions in
Maharashtra (C-AIM)**

इंटरनेशनल फंड फॉर अग्रीकल्चरल डेव्हलपमेंट सहाय्यीत – समन्वित कृषि विकास प्रकल्प

- ▶ डॉ. नरेंद्र जाधव समितीच्या शिफारशीवर आधारित कार्यपालन अहवालात प्रकल्प समाविष्ट
- ▶ मा. मुख्यमंत्री यांची नागपूर अधिवेशनात प्रकल्प घेण्याची दि. 30 डिसेंबर, 2008 रोजी घोषणा
- ▶ पश्चिम विदर्भातील आपद्ग्रस्त जिल्ह्यांमधे उपाययोजना म्हणून शासनातर्फे राबविण्यात येणा-या सर्व योजनांमधे समन्वय साधून कृषि विकास.
- ▶ नियोजन व वित्त विभागाच्या मान्यतेने कन्सेप्ट पेपर तयार – त्यावर आधारीत प्रकल्प अहवाल.

प्रकल्प स्वरूप व व्याप्ती

- ▶ प्रकल्प जिल्ह्यांतील 1200 गावांचा मृद आणि जलसंधारण तसेच सेंद्रिय शेती विकास कार्यक्रमात सहभाग.
- ▶ कृषि विकास, पशुसंवर्धन व कृषि पणन क्षेत्रात लघु प्रकल्प उभारणी
- ▶ 4 लाख कुटुंबे (सुमारे 20 लाख लोकसंख्या), प्रत्येक गावातील 300- 400 कुटुंबांना लाभ
- ▶ 10,000 महिला व 5,000 शेतक-यांचे स्वयंसहाय्यता गटाची खाजगी क्षेत्राशी भागीदारी
- ▶ सेवा पुरविणा-या संस्था आणि उत्पादकांच्या वर्धनक्षम मूल्य-साखळींची निर्मिती.

निधी विनियोग

अ. क्र.	घटक	अपेक्षित खर्च लाख अमेरिकन डॉलर	टक्केवारी
1	भागीदारी निर्मिती व क्षमता विकास	21.42	2 %
2	शाश्वत शेती आणि बाजार जाळे अ. गरीबांच्या हिताचे बाजार जाळे ब. शाश्वत शेती क. अतिलघु आणि लहान व मध्यम उद्योग	1000.25 (160.94) (630.26) (209.05)	85 % 14 % 53 % 18 %
3	महिला सक्षमीकरण आणि सुस्थितीमध्ये पुर्नस्थापित होण्याची क्षमता निर्मिती	94.60	8 %
4	प्रकल्प व्यवस्थापन	61.69	5 %
5	आकस्मिक खर्च	96.49	8 %
	एकूण	1274.40 (रुपये 627 कोटी)	100 %

वित्तीय उभारणी

- ▶ इंटरनेशनल फंड फॉर अग्रीकल्चरल डेव्हलपमेंट कडून 40 वर्षाकरीता रूपये 188.47 कोटी अर्थपुरवठा.
- ▶ सदर मदतीला कोणतेही व्याज आकारले जाणार नाही.
- ▶ पहिली 10 वर्ष-निरंक व त्यानंतर प्रतिवर्ष 0.75% दराने 30 वर्षाकरिता सेवाशुल्क.
- ▶ सर रतन टाटा ट्रस्टतर्फे स्वतःहून रू.75.20 कोटीचे सेवाभावी संस्थांना अर्थसहाय्य
- ▶ राज्य व केंद्र शासनाच्या योजनांतर्गत रू.176.72 कोटी उपलब्ध होणार.
- ▶ लाभार्थींकडून रू. 16.96 कोटी व बँकांकडून कर्ज रू. 68.33 कोटी अर्थपुरवठा

वित्तीय उभारणी

अ क्र	अर्थपुरवठादार	प्रकल्पातील वाटा-कॅबिनेट टिपणी नुसार		प्रकल्पातील करारानुसार रु. कोटीमधे	टक्के वारी %
		लाख अमेरिकन डॉलर	रु. कोटीमधे		
1	ईफाडचे कर्ज	413.10	206.55	188.47	33.80
2	केंद्र शासन व राज्य शासनाचा प्रचलित योजनांद्वारे घेण्यात येणारा प्रकल्पातील हिस्सा	411.50	205.75	176.72	31.70
3	ईफाड अनुदान	10.80	5.40	4.70	0.84
4	सर रतन टाटा ट्रस्ट	182.50	91.25	75.20	13.49
5	बँक	140.50	70.25	68.33	12.26
6	खाजगी क्षेत्र	58.40	29.20	27.16	4.87
7	लाभार्थी	57.00	28.50	16.96	3.04
	एकूण	1274.40	637.00	557.54	100
			विनीमय दर 1 यु.एस.डी.- रु.50	विनीमय दर 1 यु.एस.डी.- रु.47	6

समन्वित प्रकल्पातील सहभागी घटक

- ▶ सहकार व पणन विभाग – समन्वयक
- ▶ कृषि व पदुम विभाग
- ▶ ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग
- ▶ महिला व बाल कल्याण विभाग
- ▶ वित्त व नियोजन विभाग
- ▶ प्रकल्पात सर रतन टाटा ट्रस्टचा मोठा सहभाग
- ▶ सेवाभावी संस्था व खाजगी उद्योजकांमार्फत अंमलबजावणी

प्रकल्पाचे प्रमुख घटक

1- क्षमता विकास व विविध संस्थामध्ये भागीदारी

- प्रकल्प जिल्ह्यातील 1200 गावांमध्ये 10 गावांचा एक गट
- विविध शेती आधारीत 120 उपप्रकल्पांची निर्मिती.
- विविध खाजगी सेवाभावी व शासकीय संस्थांच्या सहकार्याने भागीदारी संस्था निर्मिती व त्या संस्थांचा क्षमता विकास.
- प्रस्तावित तरतूद रू. 11 कोटी

प्रकल्पाचे प्रमुख घटक

2-उत्पादनापासून पणन व्यवस्थेपर्यंत बाजार जाळ्यांद्वारे शाश्वत शेतीला प्रोत्साहन.

- विशिष्ट पिकांकरीता शेतक-यांच्या हितासाठी मूल्य साखळी –निर्मिती.
- कंत्राटी शेती व शाश्वत बाजार जाळे निर्मिती.
- सार्वजनिक – खाजगी भागीदारीस प्रोत्साहन.
- बाजारपेठ विषयक माहितीचे बळकटीकरण.
- शेतमाल तारण ठेवण्याकरीता ग्रामीण गोदाम व्यवस्थेचे बळकटीकरण.
- सुशिक्षित बेरोजगार ग्रामीण तरूणांसाठी कृषि व्यवस्थापन कौशल्याचा प्रसार.
- प्रस्तावित तरतूद रू. 71 कोटी

प्रकल्पाचे प्रमुख घटक

3-मूळस्थळी जलसंधारण

- 1200 गावांमध्ये राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेंतर्गत मूळ- स्थळी जलसंधारण.
- उपसा-पंपाच्या सुविधेसह प्रकल्प क्षेत्रात 2400 गावतलावांची निर्मिती.
- स्वयंसेवी संस्थामार्फत प्रत्येक गावात या कामाकरीता क्षमता बांधणी.
- सूक्ष्म – जलसिंचनास प्रोत्साहन.
- प्रस्तावित तरतूद रु.257 कोटी.

प्रकल्पाचे प्रमुख घटक

4- सेंद्रिय शेती विकास

- कृषी पद्धतीत तसेच जमीन व्यवस्थापनात सुधारणा.
- विविध पिकांकरिता शेतीशाळेद्वारे सेंद्रिय शेतीचे प्रशिक्षण.
- 50 हजार हेक्टर क्षेत्रावर सेंद्रिय शेती कार्यक्रम.
- 35 हजार हेक्टर क्षेत्रात अन्नधान्य पिकांचे उत्पादन.
- कंत्राटी शेतीचा सेंद्रिय कापूस उत्पादन आधारीत विकास.
- प्रस्तावित तरतूद रू.17 कोटी

प्रकल्पाचे प्रमुख घटक

5-पशु संवर्धन

- 50 गोपैदास केंद्रांचे बळकटीकरण.
- स्थानिक देशी गायींच्या प्रजातींचा विकास व 62,500 कालवडींची पैदास.
- 2500 कुटुंबियांना दुग्धव्यवसायाठी प्रोत्साहन.
- 2500 कुटुंबियांना शेळी – मेंढी पालन व्यवसायाकरीता क्षमता बांधणी.
- 5000 शेतकरी कुटुंबियांना चालु योजनांमध्ये पशुसंवर्धनावर आधारीत प्रकल्पांकरीता अर्थसहाय्य.
- 48 दुग्धसंकलन केंद्र, पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसायाकरिता मार्गदर्शन केंद्रांची उभारणी व बळकटीकरण.

प्रकल्पाचे प्रमुख घटक

6-अति लघु, लहान, मध्यम प्रकल्प / उद्योगांची उभारणी

- ▶ शेती , फलोत्पादन –पुष्पोत्पादन तसेच पशुधन विकासावर आधारित उप प्रकल्पांची उभारणी .
 - 3000 हेक्टर क्षेत्रावर आवळा पिकाची, शेवगा, व संत्र्याची लागवड.
 - 500 हेक्टर क्षेत्रावर जैव इंधन पिकांची, गोड मका पिकाची लागवड.
- ▶ प्रत्येक उपप्रकल्पात शेतीवर आधारित किमान एक प्रक्रिया उद्योग व्यापार प्रकल्प.
- ▶ 120 विविध संस्थांशी संपर्क साधून या प्रकल्पांकरीता पणन व्यवस्था.
- ▶ प्रस्तावित तरतूद रू.88 कोटी

प्रकल्पाचे प्रमुख घटक

7-महिलांचे सक्षमीकरण

- ▶ 10,000 महिला बचतगटांच्या स्थापनेतून स्थानिक महिलांचे संघटन.
- ▶ बचत गटांद्वारे महिलांचा क्षमता विकास.
 - भाजीपाला व पुष्पोत्पादनासाठी 2500 बचतगट
 - सेंद्रिय व कंपोस्ट खत निर्मितीसाठी 1200 बचतगट
- ▶ प्रत्येक 200 महिला स्वयंसहाय्यता गटाकरीता एक मार्गदर्शन केंद्र
- ▶ केंद्रासाठी सुक्ष्म वित्तपुरवठ्याद्वारे प्रकल्प उभारण्याचे प्रस्तावित.
- ▶ प्रस्तावित तरतूद रू. 29 कोटी

प्रकल्पाचे प्रमुख घटक

8-प्रकल्प व्यवस्थापन

► प्रकल्पाचे त्रिस्तरीय व्यवस्थापन

- महाराष्ट्र राज्य कृषि पणन मंडळ , पुणे येथे प्रकल्प समन्वय केंद्र.
- वसंतराव नाईक शेती स्वावलंबन मिशन व अमरावती विभागीय आयुक्तांच्या अधिपत्याखाली प्रकल्प व्यवस्थापन यंत्रणा.
- प्रकल्पातील सहा जिल्हांच्या मुख्यालयी जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली आत्माच्या अधिपत्याखाली प्रकल्प व्यवस्थापन मंडळ.

► शासकीय संस्था, खाजगी संस्था, स्वयंसेवी संस्थांचा प्रकल्पात सहभाग

प्रकल्पाची कार्यसिद्धी

- ▶ एकूण शेतीच्या उत्पन्नांमध्ये 25% ते 30% वाढ होऊन शेतक-यांच्या उत्पन्नात वाढ.
- ▶ उत्पादन किमंतीमध्ये 25% ते 50% घट.
- ▶ लघुत्तम बाह्य-निविष्टा शाश्वत शेतीपद्धतीद्वारे 20% ते 25% उत्पन्न वाढ.
- ▶ मूळ-स्थळी जलसंधारणामुळे व पीकांच्या लागवडी विषयक घेतलेल्या विविध प्रात्यक्षिकांमुळे कृषि उत्पादनात 15% ते 20% वाढ.
- ▶ सेंद्रिय कृषि पद्धतीतील व जमीन व्यवस्थापनातील क्षेत्रात 4.00 लाख हेक्टर क्षेत्र वाढ.
- ▶ पीक सघनता (क्रॉपिंग इन्टेन्सिटी) 112% पर्यंत वाढ.

धन्यवाद

